

ANTOLOGIE ČESKÉ FANTASTIKY

ZÁKON GENU

FRANTIŠEK KOTLETA
ONDŘEJ NEFF, KRISTÝNA SNĚGOŇOVÁ
ROMAN BUREŠ, JAKUB MAŘÍK
A DALŠÍ

ZÁKON GENU

ANTOLOGIE ČESKÉ FANTASTIKY

ZÁKON GENU

VÁCLAV KOTRMAN, LEOŠ KYŠA (eds.)

Vydáno ve spolupráci s Festivalem Mendel.

© Roman Bureš, Pavel Fritz, Jiří Grygar, Jan Hlávka, Jan Konvalinka,
František Kotleta, Lucie Lukačovičová, Jakub Mařík,
Michaela Merglová, Ondřej Neff, Paul Nurse, Julie Nováková,
Martin Paytok, Tomáš Petrásek, Kristýna Sněgoňová, David Šenk,
Dalibor Vácha, Lukáš Vavrečka, 2022

Translation © Ilona Medňanská, 2022

Cover Illustration © Žaneta Kortusová, 2022

Cover Art © Lukáš Tuma, 2022

Illustrations © Jiří Arbe Miňovský, 2022

Photo © Archiv Města Brna, 2022

Czech edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2022

ISBN 978-80-278-0072-8 (print)

ISBN 978-80-278-1174-8 (ePub)

ISBN 978-80-278-1175-5 (mobi)

ISBN 978-80-278-1176-2 (pdf)

Je kouzelné, že k 200. výročí narození Gregora Mendela vychází kniha českých sci-fi povídek. Mendel se narodil v rodině chudého sedláka, v roce 1868 se stal opatem augustiniánského kláštera v Brně, ale předtím – než se stal opatem – provedl řadu pokusů s křížením rostlin hrachu, které položily základy genetiky. Tyto pokusy katapultovaly Mendela mezi největší vědce, kteří se zabývají vědou o živé přírodě, a to přesto, že jeho práce byla za jeho života naprosto nedocenená. Na Mendelově portrétu je vidět, že to byl laskavě vyhlížející muž, který měl, jak se domnívám, jemný smysl pro humor. Myslím, že by ho pobavilo, že dvě století po jeho narození ho oslaví tato kniha sci-fi povídek.

Sir Paul Nurse
anglický genetik,
držitel Nobelovy ceny
za fyziologii a lékařství

OD DARWINA K MENDELOVI A MORGANOVÍ
ANEB
OD ANGLIE PŘES SLEZSKO
DO SPOJENÝCH STÁTŮ

Patrně všichni školáci se ve škole dozvědí v hodinách biologie o anglickém evolučním biologovi Charlesi Darwinovi (1809–1882), jenž poprvé poukázal v roce 1859 v obsáhlém spise *O původu druhů*, že život na Zemi se vyvíjel dlouho od jednoduchých očima sotva viditelných druhů až k člověku. Darwin však nemohl tušit, že se mu ve Slezsku narodil v roce 1822 v Hynčicích rakouský konkurent Johann Mendel, jenž Darwinovy objevy překoná. Cesta Mendela k vědě byla daleko trnitější než Darwinova. Charles pocházel z rodiny bohatého lékaře a dostalo se mu skvělého vzdělání. Johann Mendel pocházel z rodiny drobných německy mluvících zemědělců, jeho matka byla Němka, otec napůl Čech. Jeho katecheta si povšiml Mendelova mimořádného nadání, takže doporučil rodičům, aby hoch vstoupil do piaristické školy v Lipníku nad Bečvou. Maturitu složil na gymnáziu v Opavě. Pokračoval pak ve studiu na filozofické fakultě olomoucké univerzity, kde ho inspirovali profesori Johann Nestler a Bedřich Franz. Na studiích se živil kondicemi a na žádost matky vstoupil do kněžského semináře. V roce 1843 ho přijali do augustiniánského kláštera a jako augustinián si zvolil řeholní křestní jméno Gregor. Na kněze byl vysvěcen v roce 1847. V letech 1851 až 1853 studoval na vídeňské univerzitě přírodní vědy, ale kvůli vážné nemoci nemohl složit profesorské zkoušky. Od roku 1856 do roku 1863 se věnoval křížení hrachu v pokusné zahrádce v klášteře. Poprvé referoval o výsledcích svých pokusů na schůzi Brněnského přírodovědeckého spolku v roce 1865 a o rok později publikoval německy práci *Pokusy s rostlinnými hybridy*.

Méně se ví, že Mendel se zabýval zcela profesionálně také včelařstvím a meteorologií. V roce 1854 byl v Brně založen Včelařský odbor, jenž se v roce 1861 změnil na samostatný Moravský včelařský spolek, v němž byl Mendel náměstkem předsedy. Od roku 1848 se v Brně prováděla každodenní meteorologická měření a Mendel publikoval devět prací právě o meteorologii. Překvapivě Mendel popsal v podrobné studii větrnou smršť (tj. tornádo!) ze 13. října 1870, která se prohnala Starým Brnem. A stihl se zabývat i astronomií.

Po úmrtí opata Cyrila Františka Nappa (1792–1867) byl Mendel zvolen v roce 1868 opatem, což částečně omezovalo jeho vědecké zájmy. Přesto v roce 1882 našel souvislost mezi výskytem slunečních skvrn a polárními zářemi, což je dnes významná disciplína: kosmické počasí. Až do své smrti se stále snažil být pozorovatelem přírody a dnes bychom ho jistě klasifikovali jako zastánce ekologického myšlení. Mendel vážně onemocněl a zemřel 6. ledna 1884 ve věku nedožitých 62 let. Rekviem dirigoval na kúru kostela Leoš Janáček.

Jak je všeobecně známo, u nás i v tehdejších vědeckém světě jeho práce nejprve zapadla. Mendel totiž významně předběhl dobu tím, že zavedl při zpracování výsledků pokusů rigorózní matematickou statistiku, což tehdy biologové neznali, a jeho argumentům nemohli rozumět. Trvalo celých 36 let, než se zásluhou anglického genetika Williama Batesona, německého badatele Carla Corrense, Nizozemce Huga de Vriese a Rakušana Ericha von Tschermaka začali genetici seznamovat s Mendelovými zákony. Hlavním tahounem této skupiny se stal americký genetik Thomas H. Morgan, který dokázal, že geny jsou nesené chromozomy.

Při oslavách 100. výročí narození G. J. Mendela se do Brna sjela mezinárodní genetická elita z Německa a Rakouska a patrně i z dalších států. Navzdory tomuto znovuzrození Mendelova průkopnického činu měli českoslovenští genetici stále co dohánět. Snaha doc. Ing. Dr. Jaroslava Kříže-

neckého, DrSc, vybudovat národní Mendelův ústav, kterou podpořil prof. MUDr. Jan Bělehrádek, skončila neúspěšně kvůli ekonomické krizi a válečné hrozbě. Během okupace se oba stali účastníky odboje a byli dvakrát vězněni. Jejich poválečná snaha ztroskotala na komunistickém odsouzení genetiky jako buržoazní pavědy. Krásná socha G. J. Mendela byla odstraněna z Mendelova náměstí. Do propagace Lysenkova blábolení se bohužel zapojil tehdejší rektor Masarykovy univerzity jazykovědec prof. PhDr. František Trávníček, když v roce 1955 inicioval národní konferenci s názvem: *Proti reakčnímu mendelismu-morganismu ve vědě*. Účast na konferenci byla pro československé genetiky povinná.

V roce 1949 musel rektor UK Bělehrádek uprchnout do Londýna. Po roce 1948 byl J. Kříženeckému zakázán přístup na Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity a byl vyhozen ze zaměstnání. Když doc. Kříženecký v r. 1957 veřejně kritizoval Lysenkovo protivědecké řádění, byl odsouzen na jeden a půl roku do vězení. Tam přišel o dobré zdraví a po propuštění paradoxně měl najednou vybudovat genetické Mendelovo oddělení v Moravském zemském muzeu. Bohužel zemřel na následky věznění už na Vánoce 1964.

Když se Mezinárodní kongres genetiků v Kanadě v roce 1958 rozhodl uspořádat v Brně k 100. výročí Mendelova objevu (1965) mezinárodní Mendelovo sympozium, musel předseda ČSAV František Šorm obhajovat uspořádání sympozia u prvního tajemníka KSČ Antonína Novotného! Čeští genetici tak mohli začít dohánět svět se zpožděním 17 let za ostatními přírodovědeckými obory, ale jen s vlažnou podporou strany a vlády.

Zdá se mi až symptomatické, jak se na osudu zneuznaného G. J. Mendela historie druhé poloviny 19. století a téměř celého 20. století zračí jako v kapce vody – se všemi úspěchy i hrůzami evropského kontinentu. Když jsem v Brně studoval na gymnáziu, měli jsme ještě v roce 1953 nepovinné hodiny

katolického náboženství. Učil nás znamenitý kněz P. Dominik Pecka. Od něho jsem se poprvé dozvěděl o Mendelově genialitě a jeho cestě ke genetickým zákonům. Zato v hodinách biologie nám paní profesorka vykládala o „objevech“ Olgy Borisovny Lepešinské (1871–1963) a Trofima Děnisoviče Lysenka (1896–1976).

Koncem 20. století to byli dokonce i čeští astronomové, kteří učinili jméno G. J. Mendela nesmrtelným. Český astronom Antonín Mrkos objevil v únoru r. 1980 na hvězdárně na Kleti planetku s předběžným označením 1980 DG. Poté trvá obvykle rok či dva, než je dostatečně exaktně určena přesná dráha planety. Jakmile je identifikace bezesporná, dostane planetka pořadové číslo a její objevitel má přednostní právo navrhnout její pojmenování. Planetka dostala pořadové číslo (3313) a objevitel navrhl příslušné komisi Mezinárodní astronomické unie, aby se planetka jmenovala Mendel. K tomu musí být dodáno krátké zdůvodnění. Zde je v českém překladu: „Pojmenována na památku Gregora Johanna Mendela (1822–1884), rakouského mnicha a botanika, objevitele genetických zákonů.“ (Planetka byla pojmenována 30. listopadu 1993.) Jenže to není všechno: jméno Mendel nese též impaktní kráter na odvrácené straně Měsíce (ø 138 km) a také kráter na Marsu (ø 79 km). Výhoda těchto památníků spočívá v tom, že jsou dosti trvanlivé, řádově desítky milionů let. Nikdo tyto kosmické pomníky nedokáže posprejovat, zničit či zakrýt.

RNDr. Jiří Grygar, CSc.
astronom a astrofyzik

JOHANN GREGOR MENDEL JAKO NEJVĚTŠÍ ČECH. TEDA NĚMEC. VLASTNĚ BRŇÁK.

V roce 2005 pořádala Česká televize anketu o titul Největšího Čecha. V sérii pořadů měli diváci (podle vzoru BBC) vybrat osobnost, která podle jejich názoru nejvíce ovlivnila naše a světové dějiny. V průběžném hodnocení vedl Jára da Cimrman: ve snaze zabránit celosvětové ostudě jej pořadatelé ze soutěže vyřadili, jako by snad pouhá skutečnost, že někdo neexistuje, ho měla nějak diskvalifikovat. Nakonec díky tomuto zásahu zcela spořádaně a chvályhodně zvítězil Otec vlasti Karel IV. Brněnský opat Johann Gregor Mendel se v této anketě umístil na pěkném 54. místě, daleko za Jaromírem Jágrem, Vlastou Burianem nebo Danielem Landou.

O pět let později, v souvislosti se Světovou výstavou v Šanghaji, uspořádala Česká televize podobnou soutěž, tentokrát nazvanou „Sedm českých divů“. Bylo tím méněno sedm vybraných úspěchů českých rukou a mozků v pěti různých kategoriích, včetně „Objevů a vynálezů“. Tentokrát veřejnoprávní médium nenechalo nic náhodě a v každé kategorii sestavilo panel odborníků, který měl vhodné divy vytipovat a před veřejností obhájit. Jeden z členů tohoto panelu, významný, velmi vážený a ctěný český učenec, se mne tehdy zeptal, koho nebo co bych do soutěže o největší český objev navrhl já: odpověděl jsem, že je to snadné, vůbec není co řešit, v Česku nevzniklo v celých dějinách na poli vědy nic významnějšího než Mendelova genetika. Příslušný učenec se na mne udiveně otočil, říká „to byl přeci Němec, ne?“. Českým divem v oblasti objevů a vynálezů se staly Wichterlovy oční čočky a Janského objev krevních skupin. Žádný Mendel.

Je zajímavé, že svět se na to dívá opravdu jinak. Jedním ze způsobů, jak ověřit světovou proslulost nějaké osobnosti, je spočítat, kolik stránek na Wikipedii v jednotlivých národních jazycích tato osoba má. Server Seznam.cz takovou tabulku lidí, narozených na území dnešní České republiky, nedávno sestavil. Pořadí vede Sigmund Freud, následovaný Franzem Kafkou a Antonínem Dvořákem, Johann Gregor Mendel je pátý, hned za Gustavem Mahlerem. Daniel Landa se v první stovce vůbec nevyskytuje (Janský ani Wichterle bohužel taky ne).

To nás vede k poněkud znepokojující úvaze, že za naše nejvýznamnější rodáky jsou v zahraničí zhusta považováni německy mluvící Moravané židovského původu. Máme právo si je přivlastnit do našeho vlastního národního příběhu? Není to jedno. Otázka národní identity, kdo to jsou „naši“ a kdo cizáci, se nám po osmdesáti letech zapomnění zase připomíná. Při dunění ruských děl zabíjejících právě v době, kdy píšu tyto řádky, rusky mluvící Ukrajince v Charkově jako nepřátele, se zdá být otázka národní identity po osmdesáti letech znovu stejně aktuální a důležitá jako samotná Mendelova genetika.

Před lety mne na nesamozřejmost národní identity upozornila dcerka, která tou dobou docházela do základní školy u katolických sester voršilek na Praze 1. Zeptala se mne, kdo tehdy bojoval v té bitvě na Bílé hoře. Když jsem odpověděl, že katolíci s protestanty, a že katolíci vyhráli, zeptala se mne: „A proč se tomu říká porážka, když jsme to vyhráli?“

Správná otázka. Klíčový problém je, co znamená to „my“. My katolíci? My luteráni? My kalvinisté? My, kdo hovoříme česky? My, narození v Království českém? My Pražané? My, páni Království českého? Stačí si přečíst jména popravených českých pánů na pamětní desce na Staroměstské radnici, aby si člověk uvědomil, že na naivním obrozeneckém výkladu toho příběhu něco nehraje. Ani jména příslušníků velitelů stavovského vojska (Kristián I. von Anhalt, Petr Ernst

von Mansfeld, Heinrich Schlick von Passaun...) nenaplňují uvědomělého českého vlastence 21. století správným pocitem národní hrdosti. Byl vůdcem povstání hrabě Schlick, nebo Šlik? Je objevitelem genetiky „německý mnich Gregor Mendel“ nebo „naš Řehoř Mendel“?

Životní příběh objevu Johanna Gregora Mendela a možná ještě víc příběh vnímání a interpretace jeho objevu se ve skutečnosti kolem problému identity soustřeďuje jako kolem snad největšího problému lidstva a lidství. Co nás činí tím, čím jsme? Odkud přicházíme, kam patříme a co s tím můžeme udělat? Kdo nebo co je to „my“? Existují nějaké dědičné „národní vlastnosti“, které „našince“ definují, identifikují a odlišují od „cizáků“? Co to ten podivínský včelař a amatérský meteorolog v Brně vlastně objevil a proč je to spolu s Darwinovou evoluční teorií jeden ze dvou největších objevů v dějinách biologie?

Lidé nikdy nepochybovali o tom, že existuje dědičnost, že naše vlastnosti, barva očí, fyzické a intelektuální schopnosti jsou nějak tajuplně propojeny s našimi předky. Že také barva květů, velikost jablek nebo úrodnost obilí souvisí s tím, jak barevné květy, veliké ovoce nebo těžké klasy měly bezprostřední předkové těch rostlin, které pozorujeme. Po staletí také lidé tohoto intuitivního poznání využívali: křížili rostliny tak, aby na potomky přenesli nejvýhodnější vlastnosti jejich předků, ženy si vybíraly silné a mocné muže s důvěrou, že jejich společné děti budou rovněž silné a úspěšné, a muži si brali souměrné a zdravé, tj. krásné ženy, aby i jejich děti byly krásné a zdravé. (Je pravda, že podle některých etnologů existovaly kmeny, které souvislost mezi sexuální aktivitou a rozením dětí zcela neodhalily, ale takové přehlédnutí se při nedostatku negativních kontrol a bez přístrojového vybavení může přihodit každému z nás). Jaký je ale mechanismus dědičnosti? Jak to ta kytka, strom nebo dítě dělá, že se podobají svým předkům? A jak to, že se jim nepodobají úplně, a občas skoro vůbec?

Zkoumání dědičnosti navíc komplikuje skutečnost, že se znaky nedědí jednoduše. Dva modroocí lidé budou mít modrookou dceru, ale rodiče s hnědýma očima mohou mít jak hnědooké, tak modrooké děti. Hrách s červenými květy může po opylení poskytnout zase červené, ale občas taky bílé květy. Co s tím? Vůbec to nedává smysl.

Mendelův originální přístup k řešení tohoto odvěkého problému spočíval v tom, že usedl a začal počítat. Mendel začal sledovat dědičnost jednoduchých znaků, jako třeba barvy květů nebo tvaru semen hrachu, ale jako zkušený včelař a meteorolog byl trpělivý a dal experimentům čas. Nechal svůj hrách křížit po několik generací, ale hlavně, nenechal se zmást tím, že výsledky nedávaly dobrý smysl, a pokračoval v pokusech dál, křížil další generace a výsledky neustále počítal. Když zkřížil hrách s červenými květy s hrachem s květy bílými, dostal v první generaci všechny květy červené. Když pak tyto rostliny zkřížil mezi sebou, dostal v další generaci poněkud matoucí výsledek: většina rostlin měla květy červené, některé ale bílé. Mendelova genialita a jeho nekonečný příspěvek k lidskému vědění spočívá v tom, že ty kytky počítal. Zjistil, že těch červených jsou tři čtvrtiny a těch bílých čtvrtina – a to tím přesněji, čím víc těch rostlin měl. Barva květů (ale taky tvar semen nebo velikost rostlin) se tedy nedědí nějak jednoduše, ale barvy a tvary (biologové říkají „znaky“) se do dalších generací předávají ve stálých celočíselných poměrech.

Mendel si zcela geniálně uvědomil, že tyto celočíselné poměry, ve kterých se znaky projevují, jednak mají statistickou povahu a jednak musí, MUSÍ být způsobeny hmotnými „faktory dědičnosti“, které se mezi rodiči a potomky sdílejí. Tyto hmotné faktory nazval „charaktery“ a formuloval několik základních, dodnes platných zásad jejich předávání v průběhu generací.

Faksimile Mendelovy práce *Versuche über Pflanzen-Hybriden*, vydané v Brně roku 1866, mám doma na pracovním

stole. Jasnost myšlení a přesnost argumentace, kterou předkládá, je obdivuhodná, a jeho výsledky fascinující hned z několika pohledů. Mohu se mýlit, ale podle mne se jedná o první použití statistiky v biologii. To je dneska zcela běžný nástroj vědeckého poznání a zpracování experimentálních dat, ale před více než sto padesáti lety to tak rozhodně nebylo. Představa, že dokonalé Boží stvoření se bude projevovat náhodně a odkrývat zákonitosti svého chování takovým způsobem, že je půjde odhalovat jen s nějakou pravděpodobností, byla skoro rouhavá. Ještě o desetiletí později odmítal pravděpodobnostní povahu kvantové fyziky Albert Einstein známým výrokem, že „Bůh nehraje v kostky“. Nuže, Johann Gregor Mendel na zahradě augustiniánského kláštera na Starém Brně ukázal, že je milý Pán Bůh hraje s námi se všemi, a to ještě před narozením.

Navíc Mendel objevil podstatu genetiky pět let předtím, než Friedrich Miescher objevil DNA. Vůbec tedy netušil, co by mohlo být hmotnou podstatou dědičnosti, ale to mu nezabránilo, aby přesně stanovil elegantní, matematicky čistá pravidla pro její předávání. Věda je krásná.

(Mimochodem, tohle je úvod ke sbírce sci-fi povídek. Nevím, jaké a o čem budou, ale soudě podle autorů, bude to nářez. Na druhou stranu, nebudou to mít hoši a děvčata jednoduché. Život a dílo Gregora Mendela totiž překonává i fabulaci Františka Kotlety. Schválně si zkuste vymyslet postavu staršího pána, který na klášterní zahrádce objeví základní zákony dědičnosti, založí klíčový vědní obor, který změní svět, a pak se další desetiletí věnuje meteorologii a pěstování včel. A když umře, diriguje mu shodou okolností zádušní mši jeden z největších světových skladatelů následujícího století. Tohle nevymyslíte. Tomu já říkám fantastika).

Další příběh je už všeobecně známý a vešel do učebnic dějin přírodních věd. Mendelovy objevy přišly příliš brzo, na několik desetiletí upadly v zapomenutí, ale začátkem

20. století byly hlavní zákony dědičnosti znovuobjeveny prací Huga de Vriese, Ericha von Tschermaka, nebo Augusta Weismanna. Problém, který tito badatelé řešili, se také týkal problému identity: existuje dědičnost získaných vlastností? Dají se vlastnosti nebo schopnosti, získané během života jedince, převést na potomky? V mnohem pozdější vulgární stalinistické interpretaci: můžeme vytvořit, nového, komunistického člověka a předat jeho sílu a přesvědčení do dalších generací? Švýcarský biolog August Weismann si povšiml, že se při vzniku nového jedince spojují jen pohlavní buňky, a vlastnosti buněk somatických se tak do dalších generací nepředávají. Aby to ověřil, usekával myšim po mnoho generací ocásky a pak je dál mezi sebou křížil. Kupudivu, ty zmražené myšky dál umanutě rodily myši s ocásky, vlastnost „bezocasovosti“ se nepřenesla do potomstva ani po 22 generacích. Weismann tak znovu nezávisle na Mendelovi přišel na koncept hmotných „částiček“ dědičnosti, které sídlí kdesi v pohlavních buňkách, a odmítl možnost děděných vlastností, čímž si vysloužil nenávisť stalinských ideologů pseudovědy po další desetiletí (to je ta půlka nenáviděného „weismannismu-morganismu“, který byl odmítán na katedrách biologie v padesátých letech od východního Berlína po Vladivostok. Mimochodem, v poslední době díky příchodu epigenetiky už víme, že i získané vlastnosti se mohou svým způsobem dědit, ale kdo by kazil přehledný příběh nějakými detaily, že).

Po svém znovuobjevení se Mendelovy zákony už nikdy nevytratily z hlavního proudu světové biologie (se smutnou výjimkou bývalého sovětského bloku). Wiliam Bateson přejmenoval Mendelovy „charaktery“ na „geny“, Henry Morgan potvrdil, že Mendelovy zákony platí i u živočichů a našel geniální způsob, jak zmapovat jejich fyzické uspořádání v chromozomech. Oswald Avery elegantně prokázal, že geny jsou zapsány v DNA, a Watson s Crickem na základě rentgenových struktur vyřešených Raymondem Goslingem,

Rosalind Franklinovou a Mauricem Wilkinsem navrhli geniálně jednoduchý a esteticky uspokojující model struktury této DNA, který současně vysvětloval mechanismus kopírování a přenosu genetické informace na další pokolení. James Watson s Francisem Crickem pak navíc hráli klíčovou roli při dešifrování genetického kódu, a nakonec i při určení kompletní sekvence lidského genomu (plus dalších tisíců genomů virů, bakterií, rostlin a živočichů). Dneska máme sekvenci genetické informace koronaviru i viru HIV, pšenice i huseníčku, tygra i pivovarské kvasinky, trypanosomy, která způsobuje spavou nemoc i mouchy tse-tse, která ji přenáší, a v genomech organismů si hledáme stejně snadno, jako v nabídce komedií na Netflixu.

Co jsme se díky tomuto fascinujícímu úsilí dozvěděli? Co se virů a bakterií týče, víme mnohem přesněji, jak způsobují závažné choroby, rozumíme mnohem lépe způsobu, jak se rozmnožují a jak infikují své hostitele (tj. nás) a díky tomu jsme se naučili je účinněji blokovat. Co se lidského genomu týče, asi ta nejdůležitější věc, kterou jsme zjistili, je tato: jsme si strašně podobní. Evropan se od Eskymáka liší geneticky méně než dva šimpanzi ze sousedních afrických údolí. Z genetického hlediska všichni lidé vskutku bratři jsou, a rasismus nedává biologicky sebemenší smysl. Toto je příspěvek genetiky (a nepřímo Gregora Mendela) k otázce lidské identity: v biologii ji, holoubkové, nehledejte. Jsme jedné krve, ty i já. Rozdíly mezi národy, a tím spíš mezi národy evropskými, Čechy, Němci, Ukrajinci nebo Rusy, jsou nebo mohou být kulturní, ale s „krví“, geny nebo biologií nemají společného vůbec nic. Kolektiv jako národ je definován mnohem spíš tím, „co si lidé večer vypráví u táboráku“ (Tomáš Třeštík), sdílenými příběhy a hodnotami než svými geny, nebo dokonce jen svým jazykem.

Tak je tedy Gregor Mendel „našinec“, nebo cizácký německý mnich? Jeho mateřštinou byla rozhodně němčina, ale

prakticky celý život prožil v Brně a jako vážený a oblíbený opat velkého kláštera byl významnou postavou soudobého brněnského života. To, co se právě v těchto hodinách (březen 2022) děje na východní Ukrajině, nám ukazuje, že ani stejná mateřština nezabrání vašim sousedům, aby vám ve jménu národní velikosti nehodili bombu na hlavu. Ruskojazyční obyvatelé Charkova nebo Mariupole by mohli vyprávět.

Osobně rozhodně hlasuju pro identitu sdílených hodnot. Ať si je Krym spánembohem jejich, opat Mendel je náš.

prof. RNDr. Jan Konvalinka, CSc.
biochemik, v letech 2014–2022 prorektor
Univerzity Karlovy pro vědu a výzkum

*Podnětem k pokusům, o kterých se zde má pojednat, byla umělá oplození okrasných rostlin s cílem získání nových barevných variant. Nápadná pravidelnost, s jakou se po oplození mezi stejnými druhy stále vracely tytéž hybridní formy, dala popud k dalším pokusům, které měly sledovat vývoj hybridů u jejich potomků...**

* MENDEL, Gregor, *Pokusy s hybridy rostlin*, Brno 2008, s. 5.

ZACHRÁNIL JSEM MENDELA, PÁNOVÉ!

KRISTÝNA SNĚGOŇOVÁ

Zasedací místnost působila v pozdním odpoledni neutěšeně, ale neutěšeně působilo poslední dobou všechno. Závěsy v ní byly zatažené, takže do místnosti nepronikl ani paprsek podzimního slunce. Jediným zdrojem světla byla lampa v čele stolu. Porada tak připomínala výslech.

Svolal ji docent Týc, ale k doktoru Redlovi se před začátkem doneslo, že setkání inicioval doktor Karásek.

No, doktor...

S rukama za zády se jejich kolega houpal na patách a čekal, až se usadí i poslední z nich. Nebylo jich tu moc. Redl netušil, jestli Týc ostatní nepozval, pozval a oni neposlechli, nebo se jen jeden po druhém ztráceli, aniž se o tom komukoliv považovali za nutné zmínit. Doktorka Novotná, brunetka s vlasy staženými do uzlu, se na Redla úkosem podívala. Pracovali na stejném oddělení, ale ačkoliv se Redlovi od začátku líbila, neměl pocit, že stojí o přátelství, natož o cokoliv navíc.

Důmyslným pohybem obočí se zeptala: Vy víte, co nám chce říct?

Redl nepatrně zavrtěl hlavou a odpověděl podobným způsobem: Ale pochybuji, že to bude mít cenu našeho času.

A to už něco znamenalo, protože čas...

... čas...

I ostatní přítomní působili pochybovačně, ostatně Karásek disponoval pouze čestným doktorátem a do výzkumného týmu byl nominován v rámci dotačního programu Absolventi vysoké školy života ve vědě, takže pochybnost o smyslu svolané porady byla na místě. Kombinace Karáskovy intelektuální omezenosti a přesvědčení o tom, že mezi odbor-

níky Akademie věd představuje hlas zdravého rozumu, byla smrtící, především pro všechny ostatní. Bohužel pro ně byl Karásek taky synem známého evropského politika a jeho působení v Akademii věd se tak nezpochybňovalo. Nikdy.

Redl se ohlédl po Týcovi. Proč je tu ten idiot?

Na rozdíl od Novotné ale Týc Redlovu znakování obočím nevěnoval pozornost.

Karásek se přestal houpat a konečně nervózní přítomně oslovil: „Možná to bude znít neuvěřitelně, kolegové..., ale skromnost stranou, našel jsem řešení našeho problému.“

Redl si u Karáska skromnosti nikdy nepovšiml. Novotná zase jeho kompetentnosti k hledání řešení jakéhokoliv problému, natož toho, nad kterým se marně scházeli už celé měsíce. Neznělo to neuvěřitelně. Bylo to nemožné.

Nechápavě se na sebe podívali.

„Přesně tak,“ pokračoval Karásek, i když se nikdo na nic nezeptal, protože většina přítomných nebyla mocna slova. „Přišel jsem na to, jak zabránit soumraku lidstva. Jak zvrátit škody napáchané nekontrolovatelnými genetickými manipulacemi.“

Genetické manipulace nebyly nekontrolovatelné, pomyslel si Redl. Byly jen nedostatečně kontrolované, protože jsme se nechali unést vlastní mocí...

Nahlas ale neřekl nic, zaskočený už tím, že Karásek dokázal obtížné slovo vyslovit. Pak si ale všiml, že pár ostatních se předklonilo s výrazy nesměle tázavými. Jak? Na otázku, jak zachránit to, co zbylo z lidstva, neplodný pozůstatek kdysi deseti miliard více či méně zdravých lidí, se snažili odpovědět už dlouho, a tak po odpovědi lapali jako tonoucí po vzduchu – jakkoliv nepravděpodobné se zdálo, že by mohla zaznít z úst odborníka z lidu Karáska.

Lidstvo doběhlo k jedné z met, po které dlouho toužilo – ovládlo genetiku a s ní i budoucnost sebe sama –, ale, jak už mu bylo vlastní, zakoplo o ni a zlomilo si nohu. To, co začalo

jako chvályhodná snaha léčit nemoci, které se zdály neléčitelné, a nakrmit hladové, přerostlo v lavinu genetických manipulací, ze kterých se stala nová, mnohem hrůznější rakovina.

A ta prorostla celým lidstvem.

Legální i nelegální genetická střediska se hroutila pod náporem žadatelů toužících po vlastním zdokonalení nebo potomkovi na přání – i Redl dostával do schránky reklamní letáky reprodukčních klinik, na kterých si mohl vybrat barvu očí dítěte z dvanáctistránkového vzorníku – i ve chvíli, kdy se ukázalo, že lidský organismus stále skrývá tajemství, která ve skutečnosti nikdy neodhalili. Jako by byla v Božím plánu pojistka, která měla spustit autodestrukci v okamžiku, kdy zajdou lidé ve zkoumání sebe sama moc daleko.

Cvak.

A bylo to.

Geneticky upravení jedinci se začali rozpadat. Rychlostí, kterou moderní medicína neuměla vysvětlit, se začaly objevovat a šířit nové nemoci. Plodnost mužů i žen začala klesat a metody, které problémy s ní řešily do té doby, přestaly fungovat. Celé to působilo, jako by někdo řekl *Tak dost!* a všechno se opravdu zastavilo, aniž to dávalo smysl v kontextu toho, co si lidstvo myslelo, že ví. Dokonce i agnostik Redl si to, co se dělo v posledních letech, neuměl vysvětlit jinak než – cítil, že se červená, ačkoliv ta slova nahlas vůbec nepronесl – Božím zásahem.

A tak tu seděli, po měsících hledání čehokoliv, co by konec jejich druhu aspoň zpomalilo, pokud už ne odvrátilo, a Karásek nadšeně zapínal projektor.

Na plátně se objevila fotografie muže v černém kněžském rouchu. Jemný úsměv, kulaté brýle.

Všichni přítomní ho poznali, ale Karásek přesto považoval za nutné jeho identitu ozřejmit: „Johann Gregor Mendelejev.“

„Mendel,“ opravil ho doktor Mikulík.

„Ano, zkráceně Mendel.“

„Ne, kolego, jsou to dva různí...“

Karásek mávl rukou. „Jak asi všichni víme, jedná se o otce moderní genetiky.“

Novotná přimhouřila oči. Všichni, očividně.

„A tak mě napadlo...“ Karásek se na pár sekund odmlčel, aby docílil žádoucí dramatickosti. „Kdyby nebylo otce moderní genetiky, nebylo by ani moderní genetiky.“

„Děkujeme za lekci výrokové logiky,“ promluvil doktor Hrubý, „ale tvrdil jste, že nabízíte řešení problému.“

Karásek nechápavě nakrčil nos. „Právě jsem to řekl. Musíme zabít Mendela.“

V místnosti se rozhostilo ticho tak hluboké, až se Redlovi zdálo, že nečekaně ohluchl. Když uslyšel hrkání vozíku s občerstvením, který do místnosti vtlačila postarší sekretářka, ulevilo se mu.

„Kafe?“ oslovila přítomné.

„Zabít Mendela?“ zopakoval pomalu Mikulík a podíval se na Týce.

Ten se sklopeným pohledem obracel pero mezi prsty.

Karásek kývl.

„To asi nebude potřeba,“ podotkla Novotná, „už mrtvý je.“

„Oddělení experimentální chronologie dostalo povolení použít stroj času v rámci řešení našeho problému. Můžeme se vrátit do patnáctého století a Mendela zabít.“

Redl zkrivil tvář. O Karáskově erudovanosti si iluze nedělal, ale tak velkorysý nakládání s daty bylo moc i na něho.

„Tak dáte si to kafe?“ houkla sekretářka.

„Vypadněte,“ poradil jí Mikulík a znovu se otočil na Týce.

„Co je to za pitomost? A nemyslím to patnácté století.“

Týc ani tentokrát neodpověděl.

Zato Karásek poklepal ukazovátkem o desku stolu. „Jednou už se to povedlo.“

„Zabít Mendela?“ zeptal se nechápavě doktor Vrba.

Ostatní se po sobě pochybovačně podívali.

„Mám za to, že o něčem takovém bychom věděli,“ nadhodil Redl.

Karásek přepnul na snímek čtyř neznámých lidí. „V roce 1999 se skupina odborníků vypravila do minulosti, aby zabila Einsteina.“

Mikulík se předklonil. „Cože?!“

„Rozhodli se zabít Einsteina, aby zabránili degeneraci žen. Rostly jim vousy.“

Novotná si zakryla tvář dlaní a na plátno se dívala jen skrze ukazováček a prostředníček.

„To jsem viděla ve filmu pro pamětníky,“ poznamenala sekretářka.

„Protože je to z filmu pro pamětníky,“ hlesl Vrba, „a vy jste měla vypadnout.“

Mikulík po pár sekundách hledání na tabletu vyvolal webovou stránku. „*Zabil jsem Einsteina, pánové!* je sci-fi komedie...“

„Já dávám přednost slovu dokument,“ přerušil ho Karásek. Mikulík zvedl oči od tabletu. „Je to komedie.“

„A Einsteina v ní ani nezabijou,“ dodala sekretářka. „Fakt si nedáte kafe?“

„Já bych si asi dal,“ zamumlal Redl. „S rumem.“

„Nechte nás,“ řekl sekretářce Týc.

Poslechla a odhrkala i s vozíkem a tlumeným reptáním.

Karásek nepatrně znejistěl. „Takže neumřel? Viděl jsem jen pár scén na Youtube.“

Novotná schovaná za vlastní dlaní tlumeně zasténala.

„Dal nám teorie relativity, myšlenku kvantování elektromagnetického pole i vysvětlení fotoelektrického jevu,“ vyjmenoval Vrba, vědom si své intelektuální převahy. „Evidentně pokus o atentát přežil.“

„Navíc fiktivní,“ připomněl Mikulík. „Ve skutečnosti by něco takového nemělo šanci na úspěch.“

„To zní poraženecky, kolego,“ promluvil nečekaně Týc. „A my se přece nevzdáváme...“

Všichni přítomní se na něho šokovaně podívali.

Slyší to samé co my? naznačila Novotná ústy Redlovi.

Proč nám ta ženská nabízela kafe, když pak zmizela? pomyslel si Redl.

„To samozřejmě ne, ale...“ Mikulík zaváhal. „Řešení založené na zápletce sto let staré komedie je..., panebože, je absurdní ztrátou času.“

„Vyzkoušeli jsme i podivnější věci,“ namítl Týc. Hrubý nesouhlasně povytáhl obočí, ale Redl, který se už, bohužel, účastnil pokusu nazvaného Čištění pohlavních cest pomocí tvořivé síly čaker, zachmuřeně kývl. „A čas si navíc můžeme podmanit.“

„Stejně jako jsme si podmanili genetiku?“ neudržel se Hrubý. „Protože to se nám náramně povedlo.“

Týc potřásl hlavou. „Rozdíl je v tom, že tehdy jsme měli co ztratit. Teď...“

Všichni přítomní se bezděčně podívali k oknu. I když byly závěsy zatažené, za tlustou vrstvou skla se rozkládal svět, ve kterém jejich druh pomalu, ale nevyhnutelně vymíral. A oni tu byli proto, aby se tomu pokusili zabránit. Jakkoliv.

Karásek se spokojeně rozhlédl. „Takže... zabijeme Mendela, pánové?“

V následujících dnech měl Redl pocit, že se propadl do paralelního vesmíru, ve kterém nesmysly dávaly smysl všem kromě něj. *Zabil jsem Einsteina, pánové!* byla komedie natočená v roce 1969 podle scénáře Miloše Macourka, Oldřicha Lipského a Josefa Nesvatby, z nichž přinejmenším první dva byli proslulými autory bizarních příběhů, ve kterých pokojové rostliny požíraly lidi, operní pěvci bojovali se zloduchy si-

lou svého hlasu a ze všech skříní, které otevřeli středoškolští učitelé, vypadávaly mrtvoly. Redl něco z toho viděl během víkendů strávených u babičky, milovnice starých filmů, ale kdyby mu tehdy někdo řekl, že se na základě jedné z frašek pokusí zachránit lidstvo, považoval by to za stejně absurdní jako jejich zápletky. Ve filmu, který se stal Karáskovi předlohou, se přestali vinou nebezpečného vynálezu rodit děti. Lidstvo došlo k závěru, že za to může zakladatel moderní fyziky, Albert Einstein, a poslalo do minulosti výpravu s cílem zabít ho. Karásek při plánování nemusel prokázat téměř žádnou kreativitu.

Samozřejmě že se to Redl pokusil Týcovi rozmluvit. A nebyl sám.

Netušil, o čem s ním za zavřenými dveřmi mluvili kolegové, ale když vstoupil do jeho pracovny, Týc zvedl ztrhanou tvář. „Tohle je konec, Karle.“

„Ten plán...“

„Můžeme zkusit cestovat do minulosti nebo si tu sednout a točit dalších deset let palci..., ale myslím, že obojí bude mít stejný smysl.“

„Tak proč to vůbec děláme?“ zeptal se Redl. Nebyl to Týc, kdo Mikulíka jen o pár hodin dříve obvinil z poraženectví?

Týc se nevesele usmál. „Děláme to proto, že máme strach nedělat nic.“

Složení týmu na cestu do minulosti dokázal Redl odhadnout přesně – kvůli grantu s nimi musel cestovat Karásek, ačkoliv Mikulík navrhoval jen vyfotit ho na propagační materiály, před cestou mu otrávit jídlo a nahradit ho někým kompetentním. I když se zdálo, že nad tím Týc uvažuje, nakonec návrh odmítl. Pragmaticky prohlásil, že v situaci, kdy by byla potřeba jednoho člena výpravy obětovat, se jim bude hodit mrtvá váha. Ve skutečnosti se ale bál Karáskovi, který o cestu do minulosti stál, nevyhovět – lidstvo možná nečekala žádná budoucnost, ale stačilo, aby si Kará-

sek postěžoval otci, a ta Týcova mohla být kratší, než by se mu líbilo. Redl slyšel o bunkrech pro privilegované, které budou posledním útočištěm, až lidé pochopí, že už na ničem nezáleží, a na oddělení se šeptalo, že pokud si to nepokazí, bude mít místo v jednom z nich i Týcova rodina. Karásek sám se netajil tím, že se chce stát slavným – po zachránci lidstva by určitě pojmenovali přinejmenším Akademii věd a on jejími chodbami posledních pár dní procházel, jako by k tomu už došlo. Proti účasti Novotné divoče, přestože marně protestoval. Ne proto, že by byl misogyn, naopak, víno, ženy a zpěv byly asi jedinou oblastí, na kterou byl skutečný odborník, nýbrž proto, že ačkoliv z filmu, který se mu stal inspirací, viděl jen ukázkou na Youtube, pamatoval si, že za selhání mise mohla žena.

„Budou s ní jen problémy, věřte mi,“ šeptal a nevráživě přitom pozoroval Novotnou, která si z nabídky vybírala dobové oblečení. „Zamiluje se do Mendela, zachrání mu život, a pak... pak... Už nevím, ale určitě to nedopadlo dobře.“

Redl zavrtěl hlavou. „Mendel byl řeholník. A doktorka Novotná je profesionálka. A ten dokument byla komedie z minulého století. Nacházím jen velmi málo paralel.“

„Možná krom té, že ani náš pokus nedopadne dobře,“ houkl přes rameno Mikulík.

Ten byl na misi vybrán jako odborník na dobové reálie. Pocit marnosti z toho, jakým směrem se jeho vědecká dráha vydala, se ani nesnažil skrýt. Jediné, co ho dokázalo obměkčit, byla možnost vyzkoušet kuchyni devatenáctého století. Jeho rodiče vlastnili jednu z posledních restaurací, ve kterých se jídlo připravovalo tradičním způsobem – před přechodem na státem řízené zdravé stravování s převahou geneticky upravených surovin. Nakonec byli i oni nuceni zavřít a Mikulík si dodnes stěžoval, že všechno ze závodní jídelny chutná ve srovnání s tím jako papír.

Příprava na misi by se dala označit za pochybnou – možná dokonce i za tristní. Nepochybně proto, že ji z velké části

vedl Karásek. V jejím rámci museli dvakrát shlédnout inkriminovanou komedii a předvést, jak by Mendela zabili, kdyby selhal zvolený způsob – bezbolestná smrtící injekce. Novotná ke Karáskovi přistoupila, zručným chvatem ho složila k zemi, a pak mu chvíli klečela na krku, než začal modrat, načež prohlásila, že přesně takhle by zabila Mendela, kdyby celý ten nápad nebyl debilní. Podle Karáska tím jen potvrdila, že pokud mise selže, bude to její vinou.

Redl nepředvedl nic. Využil zmatku, když se dva technici pokoušeli Novotnou od Karáska odtrhnout, a šel si zakouřit do opuštěné zasedací místnosti – neelektronické cigarety byly dávno zakázané, ale v soumraku lidstva už na tom málo záleželo a pod rukou se dalo sehnat všechno. Redl zapnul klimatizaci, zapálil si, potáhl a zadíval se z okna. Připomínalo jednosměrné zrcadlo, takže se při pohledu zvenčí všechno uvnitř zdálo zahalené rouškou tajemna, ze zasedací místnosti měl však Redl část města pod sebou jako na dlani. I když všechno vypadalo normálně, na rozích nehořela auta, na kandelábrech neviseli mrtví a ulicemi se nevalily davy, nad vším jako by se vznášel opar zmaru. Konec světa neprovázely atomové výbuchy ani biblické potopy, a přesto končil, pomalu a drásavě. Lidé dál žili, milovali se a nenáviděli a každé ráno vstávali a večer usínali, ale ne proto, že by věřili v budoucnost, jen proto, že jinou přítomnost neznali.

A ještě jim to nedošlo naplno.

Nebe bylo olověně šedé a i to Redlovi připadalo jako znamení – žádné světlé zítřky je nečekaly, jen postupný pád do zapomnění. Až zmizí oni, nezůstane nikdo, kdo by si je pamatoval, jen prázdná města postupně se hroutící do sebe.

Dokouřil, zamával rukou, aby rozehnal kouř, který klimatizace nenasála, a pak se vrátil do výcvikového sálu. Náladu mu to nezlepšilo – Karásek všem ukazoval zarudlé místo na krku, na kterém Novotná klečela, zatím-

co pachatelka si bez zájmu leštila nehty o lem halenky. Vždyť i Týc hledání řešení vzdal a snažil se je jen vytížit tak, aby nezačali vlivem situace páchat sebevraždy, nebo hůř, aby nahlas a otevřeně nepřiznali, že Akademie věd, na kterou spoléhali ti, co ještě nezanechali všech nadějí, už nadějí zanechala.

Stroj času byl zatím v experimentální fázi a povolení k použití se mu dostalo ve zrychleném schvalovacím řízení, ale Týc je ujistil, že po technické stránce je plně připraven. Redl si nebyl jistý, jestli tomu věří, ale byl si jistý, že je mu to jedno. Byl vědec, rodinu neměl a jediná smysluplná věc, kterou pro lidstvo mohl udělat, bylo koupit mu čas. Plán se mu zdál dál pitomý, ale jedno se mu nechat muselo – udělat cokoli, jak řekl Týc, bylo lepší, než nedělat nic. Mendelova smrt vývoj pravděpodobně nezastaví, ale rozhodně ho změní. Byl génius. Jen osm let zkoumání mu stačilo k tomu, k čemu jiní potřebovali celé životy. Ty nejsložitější souvislosti odhalil na základě pozorování na malé klášterní zahrádce. Bylo to neskutečné, a kdyby se nedělo to, co se dělo, samotná představa zabít někoho takového by mu připadala hrůzostrašná.

... ale představa konce lidstva ho děsila víc.

Je to vyšší dobro, připomněl si.

„Připraveni?“ zeptal se Týc, když je doprovázel ke stroji času.

Na rozdíl od komedie, která jim byla inspirací – Redlovi to dál připadalo surrealistické, a kdyby Týc řekl, že až selžou oni, vyzkouší zaříkávače, proutkaře a tu ženskou, co na internetu vykládala budoucnost z výkalů svých dvanácti koček, nedivil by se –, byl jejich stroj času od pohledu vysoce funkční zařízení. Ovládala ho celá řada lidí u konzol rozmístěných po obvodu obrovské místnosti, která působila jako středisko vesmírného výzkumu. A svým způsobem jím i byla. Stroj samotný byl v podstatě soustavou kovových obručí, drátů a kabelů, přičemž jeho střed připomínal dlouhý tunel. Mohutná

vrata, která ho uzavírala, byla teď otevřená. Ve vzduchu se vznášel zvláštní pach připomínající ozón.

Energetická spotřeba byla tak obrovská, že množství energie, které měli k dispozici, stačilo jen na jeden pokus. Pokud se předtím cítili pod tlakem, když se to dozvěděli, nebylo to lepší.

Vedoucí programu, nervózní muž s kruhy pod očima, jim vysvětlil, že v podstatě jen půjdou obručemi tak dlouho, dokud nevyjdou v devatenáctém století – když ale začal mluvit o zakřivení časoprostoru, Karásek ho blahosklonně zastavil: „Nemáme čas na povídání. Zachraňujeme tu lidstvo.“

Mikulík obrátil oči v sloup a Redl se zatvářil omluvně. Doufal, že budou mít kolegové, jimž do týmu na základě podobného dotačního programu nominovali šimpanze, pochození.

„Připravte se k zahájení operace Zabití Mendela,“ oznámil hlas zkreslený reproduktorem.

„To to nemohli pojmenovat jinak?“ hlesl Mikulík.

„Původně to měl pojmenovávat zástupce jejich programu,“ zašeptala Novotná. „Doktor Bongo.“

„Ta opice?!“

„Ta opice. Takže být vámi, byla bych ráda za to, co máme.“

Redl se úkosem podíval na Karáska a nebyl si jistý, jestli má opravdu důvod být rád za to, co má.

Přistoupili k první, úctyhodně velké obruči. Slabé hučení, které se v místnosti celou dobu ozývalo, zesílilo, když se jednotlivé obruče začaly roztáčet – každá jinou rychlostí, různými směry. Z toho pohledu se Redlovi začal zvedat žaludek, a tak, když odpočet, který se linul z reproduktoru, dospěl k nule, vyrazil vpřed. Nic nechtěl mít za sebou tak rychle jako tohle.

„Ještě moment!“ zavolal za ním Týc.

Redl se otočil ve chvíli, kdy byl polovinou těla za první z obručí.

Karásek toho využil a předběhl ho, Novotná zaváhala, ale když ji Mikulík popohnal, vstoupila do obruče i ona. Tunel před nimi se zdál mnohem delší, než být mohl, ale možná pokračoval i mimo budovu.

„Ano?“ zeptal se Redl.

Týc položil Redlovi ruku na rameno. „Proč myslíte, že jsem vybral zrovna vás?“

„Protože...“ Redl zaváhal, „... umíme německy?“

„Protože vám chci dát šanci. Vám.“ Týc Redlovo rameno stiskl. „V devatenáctém století žádný stroj času není. Ale je tam budoucnost. Delší než jeden lidský život a lepší, než by vás čekala tady.“

„Já... nerozumím,“ řekl Redl, ale možná jen rozumět nechtěl.

Hučení ještě zesílilo.

„Ta cesta je jednosměrná. V minulosti už zůstanete.“ Týc Redla prudce strčil do obruče. „Hodně štěstí!“

Vrata se zavřela.

„Cože?“ zařval Mikulík – v tunelu byla naprostá tma a roztočené obruče hučely jako turbíny motoru letadla. „Co říkal?“

Redl by byl radší, kdyby se přeslechl i on.

Naštěstí byl hluk tak silný, že Mikulík svou otázku neopakoval.

Cesta obručemi byla dlouhá. Redlovi se zdálo, že museli Akademii věd dávno opustit. Bylo mu nesnesitelné horko a současně mu po zádech přebíhal mráz. Jeho dech se ve vzduchu měnil v páru, ale košili měl ke kůži přilepenou potem. Nedokázal říct, jestli je v tunelu teplo, nebo zima, a to ho vyděsilo víc než cokoli jiného. Jako by tu známé zákony a jistoty života

přestávaly platit. Nohy mu začaly těžknout. Měl pocit, že stoupá do prudkého svahu, nedokázal popadnout dech a pot ho už štípal i v očích. Chtěl zvednout ruce, aby se ujistil, že jsou okolo něj další obruče, ale ten jednoduchý pohyb ho stál víc sil, než si myslel, že je možné. Zmocnila se ho hrůza, když si uvědomil, že měl při tom pokusu narazit buď na kov obručí, nebo na své kolegy, ale kolem sebe má jen prázdno. Z hrdla se mu vydral sten, ale nikdo mu neodpověděl.

Pak se zablesklo a na okamžik bylo všude kolem bílo. Redlovi se zdálo, že ho cosi popadlo za ruce, nohy i hlavu a současně ho táhne a trhá na kousky. Už nestéнал, řval, ale dál mu nikdo neodpovídal, dokud...

Náraz mu vyrazil dech.

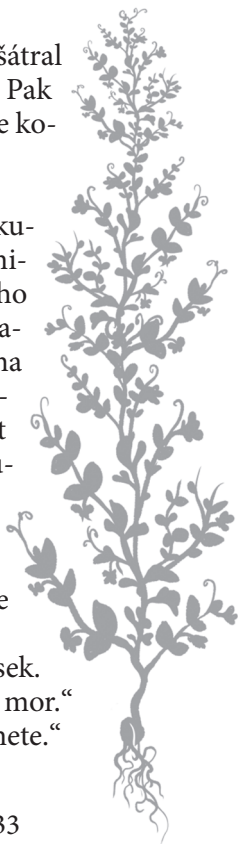
Pokusil se ho popadnout a divoce kolem sebe šátral rukama, ale skrze slzy viděl všechno rozmazané. Pak ho něco uhodilo do zad, jednou, dvakrát, a jemu se konečně povedlo nadechnout se.

Rozhlédl se.

Vedle něj klečela Novotná bílá jako smrt, Mikulík zvracel opodál. Blb Karásek vypadal, že se do minulosti dostal první třídou vysokorychlostního vlaku, zatímco oni sami cestovali nacpaní do zavazadlového prostoru staré karosy – stál s rukama v bok, zhluboka vdechoval jarní vzduch a spokojeně se rozhlížel po Zámeckém, za pár desítek let už Mendlově, náměstí. Udusaná zem, stromy lemuující Svratecký náhon, domky, které na konci století odstraní, a v pozadí monumentální bazilika. Klášter, mlýn, meandr u spodní části Velké Pekařské ulice, to všechno působilo ve srovnání se současnou podobou náměstí neskutečně.

„Nevypadá to tu špatně,“ pochvaloval si Karásek. „Čekal jsem mnohem víc špíny a mrzáků, možná i mor.“

„Tím líp pro vás,“ zamumlal Redl. „Už tu zůstanete.“

Všichni se po něm podívali.

A tak jim zopakoval, co do obručí zakřičel Týc. Nikdo o jeho slovech nepochyboval. A nikdo jimi taky nebyl nadšený. Mikulík se ve svém parádním svrchníku posadil na zem u dřevěného plotu jednoho z domků, začal se houpat dopředu a dozadu a opakovat: „Ne, ne, ne.“ Novotná upřela pohled na baziliku. Jemný dubnový vánek jí čechrал vlasy, ale ona sama byla nehybná. Redla trochu nepatřičně napadlo, že jí 19. století sluší, a potom si uvědomil, že i kdyby neslušelo, nemá na vybranou. Pár sekund jen stáli, případně seděli, přičemž pozornost jim věnoval jen osamělý muž, na kterého se ale Redl zoufale zašklebil, čímž ho odehnal.

Karásek se zamračil. „Ale... moje plány, kariéra... Nemůžu přece zůstat ve středověku!“

„Toho se bát nemusíte,“ utrousil Redl. „Středověk dávno skončil.“

„Takže...“ Novotná zaváhala, „... budeme žít tady?“

„Pokud se nenecháme chytit a odsoudit za Mendelovu vraždu, v opačném případě už bychom toho moc nezažili...“ Redl nechal poslední slova viset ve studeném dubnovém vzduchu. „Berme to ale z té lepší stránky.“

Mikulík vstal. „Asi jste dostal jiný plán akce než já. V tom mém je jen jedna stránka a ta stojí za...“

„Pokud se nám Mendela zabít nepovede, nebo jeho smrt nezvrátí to, co se stane,“ přerušil ho Redl, „zůstaneme v době, která má budoucnost.“

Mikulík se prudce nadechl, ale pak se zarazil.

Redl kývl. „Přesně tak. Ať už se nám povede zachránit lidstvo, nebo ne, sebe jsme právě zachránili.“

Novotná se na Redla překvapeně podívala. Takhle o tom možná nikdo z nich neuvažoval, ale Týc ano – to, že je sem poslal, bylo to nejlepší, co jim mohl dát. Ačkoliv se o tom mohl zmínit předem... I kdyby se rozhodli Mendela nezabít, aby neriskovali ohrožení křehké kauzality a nežádoucí efekt

motýlích křídel, na rozdíl ode všech, které nechali v přítomnosti, měli budoucnost. Možná nebudou mít děti, ale vyhnou se ztrátě všech jistot, rabování a ničení a nelítostnému boji o místa v útočištích, až nabere konec světa vyšší rychlost. A Redl nepochyboval, že ji nabere.

Pokud mělo lidstvo dostatek energie jen na jeden pokus se strojem času..., věřil vůbec Týc, že by se jim cestou do minulosti mohlo povést zachránit někoho jiného než sebe?

Mikulík pochopil a vydechl. Novotná se rozhlédla znovu, ale tentokrát zkoumavě, jako by si už představovala, o kolik jiný bude asi život v 19. století.

„Tak to ne!“ zarazil Redla Karásek. „Vedoucí týmu jsem já a tým bude pokračovat podle plánu!“

Mikulík bodl ukazováčkem do vzduchu. „Jen protože jste ho vymyslel vy, a podle toho taky vypadá.“

„Ne! Protože... Protože... na nás spoléhají miliardy lidí. Jsme jejich jediná naděje.“

„Jestli je jejich jediná naděje váš takzvaný plán, vyhynutí si zaslouží, Obi-Wane.“

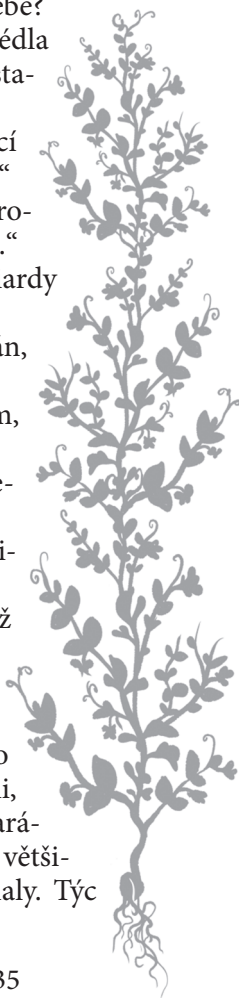
„Podle mě mi jen závidíte. Pokud si vzpomínám, vy jste s žádným plánem nepřišel.“

„Přišel jsem se třemi, ale možná na vás byly jejich víceslabičné názvy až moc komplikované...“

Redl nechal Mikulíka se s Karáskem hádat a přistoupil k Novotné.

„Uděláme to?“ zeptala se potichu. „Teď, když můžeme jen zůstat a žít... Budeme vraždit, abychom zachránili lidstvo?“

Redl si kladl tu samou otázku od chvíle, kdy prošel obručemi. Zabít někoho jen proto, že jeho myšlenky lidé zneužili a sami sobě tím uškodili, pokládal za nespravedlivé, ale... To, co řekl Karásek, ho nečekaně zasáhlo. Miliardy lidí, z nichž větší na o jejich pokusu netušila, na ně přesto spoléhaly. Týc

sice prohlásil, že se je rozhodl zachránit cestou do minulosti, ale kdyby mu šlo jen o to, vybral by ženu a tři muže, z nichž jeden měl jen maturitu z dvouleté nástavby na soukromé hotelové škole, mocného otce a přesvědčení, že hypotéza a hypnóza jsou synonyma, což ve výzkumu působilo nemalé problémy? Ne!

Musel tomu věřit.

Aspoň trochu.

„Poslali nás sem proto. Nemůžeme to nezkusit.“

Uvědomoval si, že zní, jako by se pokoušel přesvědčit sám sebe, a ne Novotnou, ale nemohl si pomoci. Jeho morální dilema by usnadnilo, kdyby plán na zabití Mendela nepocházel z Karáskovy hlavy. Úkosem se podíval na Karáska a zjistil, že mezitím popadl Mikulíka za klopy kabátu a začal s ním cloumat. Mikulík sebou cloumat nechal, což mohl Redl s trochou snahy brát jako vítězství varianty „Zabít Mendela“ nad variantou „Sbohem, a díky za stroj času“.

Pro vyšší dobro.

Přiskočil k nim a odtrhl je od sebe dřív, než mohli upoutat pozornost.

„Nechte toho,“ řekl a se sebezapřením dodal: „Kolegové.“

Oba se na Redla otočili.

„Nejsme tu proto, abychom se nechali zatknout,“ podpořila ho Novotná, „rozhodně ne ještě před vraždou.“

„Před cestou jsme tomu říkali eliminace,“ připomněl Karásek.

„Říkali, ale doktor Bongo tomu slovu nerozuměl, a navíc to nic nemění na faktu, že je to vražda,“ namítla Novotná.

„Čím déle tu budeme stát a dohadovat se, tím víc pozornosti vzbudíme. A to si nemůžeme dovolit, tím spíš pokud tu budeme muset zůstat,“ připomněl Redl.

„Máte pravdu. Jdeme na to,“ rozhodl Karásek.

„Moment, chcete to udělat teď?“ zarazila se Novotná. „Myslela jsem, že se ubytujeme..., opláchneme...“

„Nepřicestovali jsme sem z Ameriky, ale z naší přítomnosti.“

„Najíst bychom se ale mohli,“ vzpomněl si Mikulík a možná při představě pravé pečené kachny se zelím a knedlíkem zamlaskal.

„Pokud máme Mendela zabít, udělejme to hned,“ zopakoval Karásek.

Novotná se váhavě podívala z jednoho na druhého, a potom kývla.

„Tak dobře,“ souhlasil Redl.

Karásek si bezděčně poklepal na kapsu. Každý z nich měl u sebe pistoli s tlumičem a smrtící injekci – zbraň byla jen záložní variantou pro případ, že by se k Mendelovi ani jednomu z nich nepovedlo dostat dost blízko. V ideálním případě ho zastihnou odpočívat nebo pracovat v zahradě a v nezávazném rozhovoru se k němu jeden z nich skloní a bodne ho, zatímco druhý ho jakoby pozdě varuje před poletující včelou. Mendel usne a ve spánku se mu poklidně zastaví srdce. Hotovo dvacet.

Bohužel pro Redla se brzy ukázalo, že ideální případ nenastane.

Když procházeli kolem muže, který si opřený o zábradlí nad náhonem četl německé noviny, všiml si Redl data na titulní straně.

„1868?!“

Vytrhl muži noviny z ruky, aby se podíval zblízka. Novotná začala rozhořčeného muže uklidňovat, ale Redl to skoro nevnímal. Když nechal ruce klesnout, Novotná popadla noviny a vrátila je muži vedle sebe s omluvou.

„To je pozdě...“

„Takže Mendel už je po smrti?“ zeptal se Karásek zklamaně.

„Měli jsme na to téma sedm porad. Sedm!“ Mikulík rozhodil rukama. „Jak si můžete nepamatovat základní data?“

„Mendel je naživu,“ vložila se mezi ně Novotná šeptem. „Ale své práce s pokusy na rostlinách už zpracoval a publikoval. Pokud má jeho smrt zastavit, zpomalit nebo aspoň změnit to, co se děje v přítomnosti, mělo k ní dojít předtím, než seznámil s genetickými zákony celou vědeckou obec.“

„Chtěli jsme se sem dostat po jeho návratu z Vídně,“ dodal Redl. „Nevím, jestli k něčemu bude...“

„To nezjistíme, dokud to nezkusíme,“ prohlásil Karásek. „A pak se stanu hrdinou..., chci říct..., ne, přesně to chci říct.“

„My to nezjistíme vůbec,“ připomněl Mikulík, „ale když teď máme tolik času, můžeme zabít i Corrense, de Vriese a Tschermaka. Za dvaatřicet let by hrozbu představovali i oni.“

Redl si povzdechl. To samé se u Týce snažil namítat i on – Mendel byl možná první a bezesporu obdivuhodný, ale když jeho pokusy nezávisle na sobě zopakovali a potvrdili tři různí vědci, bylo jen otázkou času, kdy se Země znovu dostane pokud ne tam, kde byla, pak aspoň dost blízko. Znělo to hrozně, ale Mikulík měl pravdu – když už si jako způsob záchrany lidstva vybrali vraždění, mohli v něm pokračovat až do své vlastní smrti. Všichni, kteří následovali po Mendelovi, všichni, kteří přispěli něčím novým, všichni, kteří...

Z té představy se mu zatočila hlava.

Karásek ukázal k opatství. „Jdeme?“

Když se přiblížili k opatství, mohl Redl poprvé obdivovat jeho velikost. V přítomnosti bazilika stále stála, ale byla obklopená budovami nesrovnatelné velikosti tak těsně, že působila jako tonoucí, který se marně pokouší dostat nad hladinu a nadechnout se vzduchu. Vlastně z ní znal jen věž a té nikdy nevěnoval pozornost. Během přípravy na misi prostu-

doval spoustu fotografií, ale soustředil se spíš na přístupové a únikové cesty a okolí než na klášter samotný. Najednou měl pocit, že stojí před něčím, co ho přesahuje v mnoha významech toho slova. Tady ten nenápadný muž s brýlemi formuloval zákony, které překonaly všechno, na čem pracovali jeho současníci? Redl na okamžik zadržel dech, ale pak si vzpomněl, že i když Mendela obdivuje, je tady proto, aby ho zabil, a zabránil tak bujení genetických manipulací na samém počátku.

Dlouze se nadechl nosem, semkl rty a s novým odhodláním se vydal do zahrady. Vedle jednoho ze skleníků se skláněl mnich v černé klerice.

„To je on!“ zasyčel Karásek a sáhl do záhradří, kde měl schovanou injekci.

„Neblázněte!“ vyjekla Novotná a popadla ho za ruku. „Vždyť mu nevidíte do tváře!“

„Vypadá jako na obrázcích!“

„Otočení zády tak budou vypadat všichni!“

Mnich utrhł výhonek plevele a otočil se k nim bokem. Byl mladý, s dlouhým špičatým nosem a modrýma očima. Mikulík si oddechl – možná proto, že Novotná Karáska zadržela včas, takže nedošlo k nenapravitelnému omylu, možná proto, že se mu do vraždění zase tolik nechtělo.

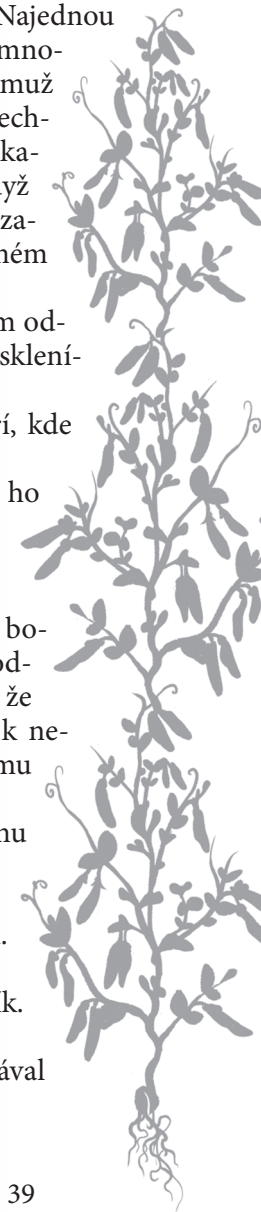
Když mladíka uviděl Redl, uvědomil si, co mu uniklo. „Mendel už je opat!“

Karásek se na něj podíval.

„No ano. Je duben 1868,“ pokračoval Redl. „V březnu se tu stal opatem.“

„Tak to jsme nahaní,“ konstatoval Mikulík. „K opatovi nás jen tak nepustí.“

„Máme před nimi dvě století náskok,“ nevzdával se Redl, „nevěřím, že něco nevymyslíme.“

Novotná neochotně pustila Karáska, který dál vypadal, že do někoho smrtící injekci bodne určitě, ať už to Mendel bude, nebo ne. Počkali, až mnich zmizí za skleníkem, a opatrně pokračovali k budově. Redl cítil, jak v něm napětí roste až za únosnou mez. Ještě se nesrovnal s tím, že se nedostanou zpátky, pokud se s něčím takovým vůbec srovnat šlo, ale náhle jako by na tom nezáleželo.

Pokud se to stane...

Až se to stane...

Zmizí naše přítomnost, nahrazená jinou? Nebo zůstane a lidstvo zničí samo sebe, protože ve skutečnosti nejsme ve své minulosti, ale v jednom z miliard paralelních světů? Změníme budoucnost a jen tak mimochodem se nikdy nenarodíme, takže se nebudeme nikdy moct vrátit, abychom mohli zabít Mendela, a tím mimo jiné zabránit svému vlastnímu narození? Bože, kéž bychom tak zabránili tomu Karáskovu...

Nevyznal se v paradoxech cestování časem nad rámec brakovek, které hlтал jako kluk, a nedokázal si představit, co se stane, až Mendel předčasně zemře – i když o tom mluvili na sedmi poradách.

Nic, našeptávalo mu jeho vlastní podvědomí. Smrt jediného člověka nezabrání destrukci, na které pracují celé generace lidí. Miliardy a miliardy lidí ničících v touze po lepším, snazším a pohodlnějším životě všechno kolem sebe, včetně sebe samých, nezastaví změna tak nepatrná...

Redl potřásl hlavou, aby tu myšlenku zahnal. Uvědomil si, že se jim povedlo proniknout do budovy. Mezi silnými zdmi a pod vysokými stropy bylo ostré, sžíravé chladno. Novotná si objala paže rukama a Redl odolal pokušení obejmout ji. Jako by vycítila, že by to rád udělal, podívala se na něho. Tentokrát ani nemusela pohnout obočím, aby pochopil, co se mu snaží říct: Lidstvo, které zničílo samo sebe, nás poslalo zničit nevinného člověka, abychom jeho zničení zabránili – copak tobě to nepřipadá špatné?

Ano, ale... vyšší dobro...

Šli vedle sebe a netušili, co by řekli, kdyby na něko-
ho narazili a on se jich zeptal, kam a proč jdou, a Redl
si najednou uvědomil, že by mu to nevadilo: kdyby je
jeden z mnichů zastavil a oni by museli akci odpískat.
Nebo snad jen odložit, aby si ji lépe promysleli, a pak
znovu a znovu, dokud by nakonec Mendel za pár let ne-
zemřel sám...

Mikulík se nečekaně zastavil vedle dokořán otevře-
ného okna. Do chodby jím pronikala slabá vůně
jara. „Víte... Já myslím...“

„Nechce se vám do toho,“ pochopila Novotná
a po tváři se jí rozlila úleva. „Mně taky ne.“

Karásek se po ní otočil. „Říkal jsem, že ona bude
slabý článek plánu!“

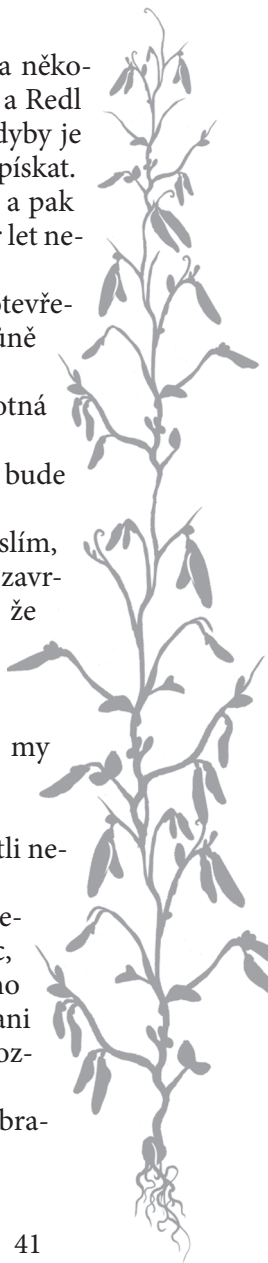
„Ten plán má spoustu slabých článků a nemyslím,
že je doktorka Novotná jedním z nich.“ Redl zavr-
těl hlavou. „Mně se do toho nechce taky. Víím, že
jsme to slíbili a... Ale najednou, tady a teď, mě
napadlo... Nemáme se kam vrátit. Pro nás už
není rozdíl mezi tím, co se stalo, a co se mož-
ná stane. Můžeme ovlivnit jen to, co uděláme my
sami...“

„A to bude zabití Mendela!“

Mikulík si položil ukazováček na rty. „Pst! Jestli ne-
chcete, aby nás někdo slyšel, přestaňte křičet.“

Ale Karásek vypadal, že s křikem přestat ne-
hodlá. Možná mu na splnění plánu záleželo víc,
než si Redl myslel. Snad to bylo jedinkrát v jeho
životě, kdy ho někdo bral vážně. Snad mu nešlo ani
tak o pokračování lidstva, jako o to, že o něm roz-
hoduje zrovna on.

„Když teď vííme, že tu zůstaneme, máme na vybra-
nou...“ začal Redl.

„Ne!“ Karásek sáhl do záhradří a vytáhl ne smrtící injekci, ale pistoli a namířil jí na Redla. „Chcete to vzdát? Chcete se vzdát?!“

„O tom přece nemluví.“

„Vyslali nás sem s jediným cílem, a když ne vy, já ho dosáhnu!“

„Vyslali nás sem, abychom se pokusili zachránit lidstvo,“ promluvil pomalu Redl.

„Vyslali nás sem zabít Mendela!“

„To byl přece jen prostředek, ne cíl. A možná se to nikdy nemělo stát. Možná lepší budoucnosti nedosáhneme tím, že budeme zabíjet...“

Vysloveno nahlas to znělo tak absurdně, že Redl netušil, jak mu to kdy mohlo připadat v pořádku. Možná i on toužil něco udělat, ať už to bylo jakkoliv bizarní.

„To, co potřebujeme ke změně budoucnosti, nemáme tady,“ pomalu si poklepal na náprsní kapsu s vlastní smrtící injekcí, a potom zvedl prst ke spánku, „ale tady. Víme, co se stane, a proč. Můžeme tomu zabránit. Ne tak, že budeme lidi schopné měnit svět vraždit..., ale mluvit s nimi. Připravovat je na to, co by se mohlo stát. Ne zpomalovat je nebo zastavovat, ale učit je, že s velkou mocí přichází velká zodpovědnost. Tak, aby to mohli naučit další. A další.“

Novotná se koutkem oka podívala na Karáska. Jedna ruka jí začala pomalu klouzat k taštičce, ve které měla schovanou pistoli ona. Redl sotva zmatelně zavrtěl hlavou. Karásek zaváhal. I když mu na spánku naběhla žíla, zatínal čelisti a v očích měl hrůzu, zuřivost i posedlost, zaváhal.

Polevuje v odhodlání?

„Máme šanci ukázat lidstvu jinou cestu, po které může jít,“ pokračoval Redl s novou nadějí. „Pokud pro něj ale chceme lepší budoucnost, musíme přestat ničit.“

Pár sekund se na sebe dívali. Redl si uvědomil, jak moc se v Karáskovi spletl. Považoval ho za někoho, kdo ničemu nerozumí a rozumět nechce, za...

„Blbost!“ vyplivl Karásek a položil prst na spoušť.
„Mohli jste mi pomoci stát se hrdinou, ale rozhodli jste se skončit jako Mendel!“

Tak ne.

Je to debil.

Ve chvíli, kdy se ukazováčkem opřel do spouště, do něj ze strany narazil Mikulík.

Karásek to nečekal – rozhodil ruce, udělal dva vrávoravé kroky, přehoupl se přes okenní rám a s překvapeným ááá vyletěl ven.

Když se ozvalo tlumené žuchnutí, všichni strnuli.

Chvíli bylo ticho.

Jako první se pohnul Mikulík. „Tak, to by bylo.“

„Vy jste ho...“ Novotné přeskočil hlas. „Vy jste ho zabil?“

Mikulík položil ruce na kamenný parapet a opatrně vyhlédl z okna. „Zdá se. Jinak by asi zabil on mě.“

Redl vydechl. „A pak Mendela. Nebo kohokoliv, koho by za něj považoval.“

Novotná otevřela ústa, ale potom si nejspíš uvědomila, že mezi Redlem a Mendlem by Karásek dost možná zabil i ji, a neřekla nic.

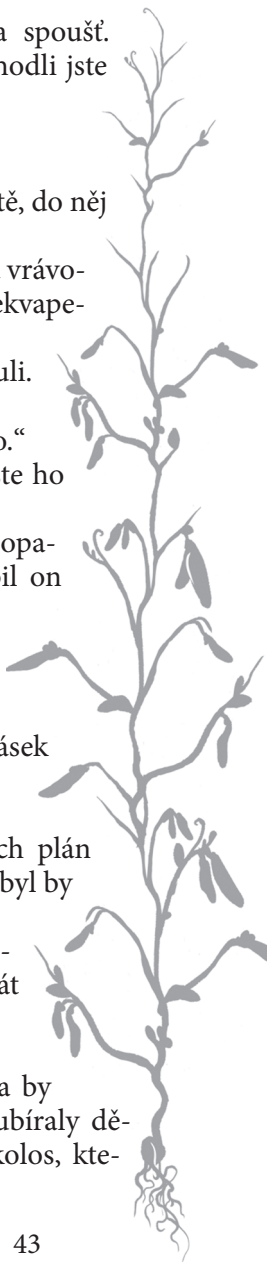
Mikulík okno zavřel a otočil se. „Co teď?“

Redl zaváhal. Ani ho nenapadlo, že by jejich plán mohl skončit takhle. A že pokud by tak skončil, byl by to on, koho by se ostatní ptali, co dál.

„Měli bychom lidstvo připravit na to, co se stane,“ napověděla mu Novotná. „A co se možná stát nemusí...“

Ano, to jsou přece moje vlastní slova...

Redla na moment napadlo, že zabít Mendela bylo jednodušší, než změnit směr, kterým se ubíraly dějiny. Představa, že by mohli ve třech zastavit kolos, kte-

rý se neúprosně valil vstříc budoucnosti, se zdála absurdní. Ale i tak...

Nemůžeme to aspoň nezkusit.

Vždyť to, co před chvílí řekl Karáskovi, myslel vážně. S pomocí lidí, kteří dokážou pohnout světem, kteří hledají a nacházejí, se jim může povést cokoliv. A oni přece ví, kteří to jsou.

„Teď odsud hlavně zmizíme.“ Upravil si klopy saka. „Ubytujeme se, opláchneme se a dáme si něco k snědku. Pravou českou kuchyni.“

Mikulík se blaženě usmál.

„A pak...“ Redl se podíval na Novotnou, „začneme tvořit budoucnost.“

... zvlášt^vní pozornost byla věnována hned na začá^vtku luskovinám pro zvlášt^vní stavbu jejich květu. Pokusy, které byly provedeny s více členy této skupiny, vedly k závěru, že rod *Pisum* [hrách] stanoveným požadavkům dostatečně vyhovuje. Některé zcela samostatné formy tohoto rodu mají konstantní, jasné rozdílné a lehce rozlišit^velné znaky a při vzájemném křížení dávají plně^v plodné hybridní potomky... *

* MENDEL, G., c. d., s. 6.

PACIENT REKRUT

JAN KOTOUČ

Erdenův syndrom.

Prostě jste si vytáhla krátkou slámku.

Je to jen genetická loterie.

Postihuje to lidi úplně náhodně. Bohatě i chudě, s tím nic neuděláme.

Nevím, kolik máte času. Pacienti s tím mohou žít i léta... ale spíš měsíce.

Hospic Řádu sv. Augustina se specializuje na tyto... no, prostě by vám tam mohli pomoci, nic za to nechtějí.

Hila Ebanová kráčela špinavými ulicemi Port Nivenu na planetě Colbran a v hlavě se jí přehrávala slova její lékařky.

Tedy, ne že by to byla její lékařka. Nikdo z lidí jako Hila neměl nic, co by připomínalo pojištění. Lékařka pracovala pro místní korporaci, aby udržovala své dělníčky více či méně v dobré kondici pro práci, ale zároveň to nikdo nepřeháněl. Když se jim někdo zmrzačil nebo onemocněl vážnou chorobou, nikoho to moc nezajímalo. Tam, odkud přišel, byla spousta dalších. Prostě je vyhodili na ulici a vzali dalšího.

Což právě potká i Hilu.

Erdenův syndrom.

Nikdy předtím o tom neslyšela, ale ona taky neměla nic, co by šlo označit za pořádné vzdělání. Od osmi let byla v péči colbranského výchovného ústavu, financované místní korporací Barani Corp. Chodila sice do školy, kde výuku obstarával robot, ale primárně se naučila jen číst, psát, počítat a nějaké základy o historii, Centrálním impériu a galaxii kolem sebe. Většinou si informace dohledávala sama na data-

netu, protože ji to prostě zajímalo. Stejně však o tom syndromu nic nevěděla. Do dneška.

Prostě jste si vytáhla krátkou slámku.

Je to jen genetická loterie.

Doktorka milovala tahle přirovnání, ale Hila měla vlastně štěstí, že ji našla střízlivou, což nebylo úplně běžné. Lékařku život v těhle díře bavit asi stejně jako Hilu, ale jinde ji kvůli jejím častým problémům s alkoholem a drogami nechtěli. Hila si ovšem v životě vytáhla už hodně špatných loterií, jak ostatně mohla snadno posoudit, když v sedmnácti letech žila sama v ulicích Colbranu a neměla možnost úniku.

Postihuje to lidi úplně náhodně. Bohaté i chudé, s tím nic neuděláme.

To byla možná pravda, ale Hila věděla, že spousta lidí, včetně privilegovaných Vylepšených v hlavním městě Colbranu, bere od dětství různé léky jako prevenci právě proti těmhle genetickým poruchám. Ty ovšem rozhodně nebude nikdo distribuovat nuzákům, jako je Hila. Stejně tak ti, co jsou už nemocní, mají lepší péči. Nemluvě o tom, že v celém Impériu jsou *de facto* vládnoucí třídou Vylepšení, geneticky upravení lidé, kteří byli vyšlechtěni před staletími jako vládci. Od té doby se situace změnila, ale pořád měli výsadní postavení a peníze – ti samozřejmě neonemocní. Hajzlové.

Nevím, kolik máte času. Pacienti s tím můžou žít i léta... ale spíš měsíce.

Tady Hilu nejvíc fascinoval ten tón, s jakým doktorka onu frázi pronesla. Nejen že to bylo prázdné a neosobní, to ještě chápala, ale to znuděné odříkávání... Když se Hila na něco ptala, znudění a frustrace doktorky se prohloubily. Jako by se nemohla dočkat, až bude pryč. Diagnózu jí řekla. Proč by se měla bavit s mrtvolou?

Hospic Řádu sv. Augustina se specializuje na tyto... no, prostě by vám tam mohli pomoci, nic za to nechtějí.

Ano, na Colbranu byla spousta hospiců a azylových domů, kde náboženské organizace pomáhaly potřebným. Akorát si žádná z nich neuvědomovala, že nejlepší pomoc potřebným by byla, kdyby prostě šli a vystříleli ty vylepšené zmetky a jejich přísluhovače, co tomu tady vládnou. A Centrální impérium jako celek se umí jenom chvástat, že „životní úroveň napříč Impériem se zvyšuje“. Ano, ale k čemu vám je, že v Impériu ubývá děr jako Colbran, když v jedné té díře žijete?

Nicméně Hila nejspíš do takového hospice nakonec dojde. Nic jiného jí nezbude.

Pomalu jí budou ochabovat svaly, bude se jí špatně dýchat, její tělo se bude postupně vypínat. Doktorka se sice s detaily neobtěžovala, ale dala jí leták s informacemi.

Nejdřív jí asi vypoví službu nohy, potom ruce, a nakonec to bude závod, jestli jí dřív selžou plíce nebo srdce.

Moderní medicína všechny tyhle věci dokázala léčit, ale Erdenův syndrom ne. Prý šlo o kombinaci genetiky a reakcí na nějaké léky používané lidstvem poslední staletí pro adaptaci na jiných planetách mimo Zemi.

Kráčela dál ulicemi Port Nivenu. Jako by ta nemoc slyšela její úvahy a rozhodla se ozvat. Nohy jí těžkly a po chvíli se roztrásla a musela se zastavit a opřít o chladnou zeď z popraskaného karabetonu.

Jak to rozdýchávala, všimla si, že v poloprázdné ulici je někdo další. Někdo, kdo do téhle čtvrti města asi zabloudil omylem. Vysoká, elegantně vypadající žena v kostýmku, který se na některých planetách Impéria zase vracel do módy ve vyšších vrstvách. Hila přemýšlela, jak dlouho bude trvat, než tu ženu někdo okrade, nebo ještě hůř. Na tu dálku neodhadla její věk. Zdálo se, že se žena dívá Hiliným směrem, potom se otočila a šla pryč.

Chtěla pracovat dál, dokud bude moct, i kdyby jen pro to přízemní přežití a prodlužování nevyhnutelného. Případala si jako ten mravenec, kterému zemřela královna. Když společenstvo z jakéhokoliv důvodu nemůže vytvořit novou královnu, budou prostě všichni dál a dál dělat svoji práci, dokud nepomřou.

To Hilu ve škole její robotický učitel samozřejmě neučil, ale sledovala dokumentární pořady na datanetu, který měli v pidibytě napojený na televizní obrazovku. To vymyslel její spolubydlící Enrique. Když se ho ptala, proč ze svých vydělaných peněz kupuje televizi, když nemá ani postel, pokrčil rameny a prohlásil, že skrz datanet a televizi se může dostat ven, zatímco postel ho bude držet tady.

V práci vydržela přesně tři dny po své diagnóze. Potom dostala záchvat. Nohy ji neposlouchaly, bolest vystřelovala do hrudníku, potácela se, popadala dech. Kvůli ní museli vypnout stroje.

Když se jí předák ptal, co se děje, musela mu to říct.

Nebyl to vlastně žádný parchant. Byl svým způsobem pachatelem i obětí. Narodil se taky na Colbranu, jen se vypracoval. Nemohl si dovolit držet ji v práci, když nedokázala pracovat a na benefity a podporu v nemoci se na Colbranu nehrálo. Kdyby Hilu nevyhodil, vedení firmy vyhodí jeho a přijde někdo nový, kdo vyhodí Hilu. Tak to prostě chodilo. Možná ne jinde, ale v téhle prdeli ano. Na jiných planetách taky v továrnách, kde se zpracovávaly lokální mléčné produkty, většinou pracovali roboti. Tady někdo usoudil, že lidi, kterým můžete platit almužnu a kteří nemají na vybranou, jsou levnější než roboti. Stačí, když korporace pořídí pár robotů-učitelů.

Barani Corp. prý loni dostala i nějaké ocenění, že podporuje zaměstnanost.

A tak Hila odcházela s penězi za poslední týden. Rozloučila se s několika kolegy – dívali se na ni s kombinací smutku

a apatičnosti. Zažili to často. Do druhého dne tu bude někdo nový. Do měsíce na Hilu zapomenou.

Nebyla zdeptaná. Nemrzelo ji to. Byla to další rána osudu, kterou dostala. Byla zvyklá. Osud jí dával spoustu ran.

Když šla domů známou ulicí, měla dojem, že někde vidí zase tu divnou dámu v kostýmku, ale to se jí asi jen zdálo.

Co se jí nezdálo, byla pětice chlapů, která jí zastoupila cestu.

Nikoho z nich neznala. To byla první věc. Ulice Port Nive-nu byly plné různých gangů, ale ty si poměrně dobře střežily svůj rajón a zároveň moc neobtěžovaly místní. Když byla Hila mladší, pro pár takových pracovala, nosila šéfovi cetky, kradené věci. Samozřejmě že gangy okrádaly i místní, ale pečlivě si vybíraly.

Jenže se tu vždycky objevil někdo nový. A jakmile tihle zamířili k Hile, bylo jí jasné, že to není žádné nedorozumění. Šli po ní.

Párkrát to zažila. Některé gangy měly mlácení – nebo zabíjení – náhodných lidí jako jakousi zkoušku nováčků. Křest ohněm.

Sledovala je.

Vůdci mohli být kolem třiceti, možná pětatřiceti. Ostatní byli mladší, jen o pár let starší než ona. Šéf byl taky jediný, který vypadal, že nebude úplný blbec. Jeho oči pozorně sledovaly celé okolí. Věděl, co chce, a věděl, jak toho dosáhnout.

Jeho čtyři kumpáni naproti tomu byli podstatně pitomější, šli na mlátičku, šéf jim řekl, kam a na koho, a o víc se nestarali. Jediná finesa byla, že jak se blížili, pomalu kolem Hilu vytvořili půlkruh.

„Co chcete?“ zeptala se Hila nahlas. Dost nahlas, aby ji slyšeli na celé ulici, ale věděla, že jí na pomoc stejně nikdo nepřijde. Na Colbranu to takhle nechodilo.

„Naštvalas nesprávný lidi, holčičko,“ prohlásil vůdce.

„Nemám peníze,“ zalhala. Něco měla z práce, ale nic, co by stálo pěti bouchačům za tu námahu.

„My prachy nechcem. Ne od tebe.“

Z toho, co řekl, to vypadalo, jako by na ni tuhle partu někdo poslal. Ale to byla pitomost. Kdo? Předák v práci? Tomu to bude úplně jedno. V dobách, kdy kradla pro jiný gang a nějaké překupníky, musela naštvat spoustu lidí, ale ti by si to spíš vyřizovali s jejím šéfem. Kdyby ji chytili, možná by ji zmlátili, znásilnili nebo zabili na místě, ale nikdo by se jí určitě nešel mstít po takové době. V továrně na zpracování mléka dělala už skoro rok a půl.

Teda už nedělala.

Teď už jen čeká na smrt.

V nohách byla pořád slabá.

Pomalů si umírala a někdo ji chce na ulici zabít nebo zmlátit. Nebo znásilnit? I takové už potkala, co se před pár lety začala víc vyvíjet a nabývat ženských tvarů. Naučila se bránit. Ne vždycky se to ale povedlo.

Zažila spoustu věcí.

Celý život byl jeden blbý zážitek.

A teď končí. Tady a tímhle.

Rozčílila se.

Věděla z dokumentů – a tohle i ze školy –, co je adrenalin a jak funguje. A ten nyní přehlušil i Erdenův syndrom. Pořád byla oslabená, ale bylo jí to jedno.

Všechno bylo proti ní! Úplně všechno.

A teď po ní ještě jde skupina těchhle hajzlů!

Půlkruh se zužoval. Dva krajní ranaři byli připraveni utáhnout pomyslnou smyčku, kdyby se pokusila utéct.

To byla rozumná věc. Počítali s tím. Proti pěti borcům nemá šanci. Utéct by bylo rozumné. Logické. V historických dokumentech, které sledovala, tomu říkali *strategický ústup*.

Hila se snažila celý život dělat logické a rozumné věci a bylo jí to k ničemu.

Úplně k ničemu!

Bublál v ní vztek.